Fig. 1. Odder valgmenighedskirke set fra forpladsen mod vest. KdeFL fot. 1984. - *The church seen from west.*

VALGMENIGHEDSKIRKEN I ODDER

Den grundtvigske menighed stiftedes 1884, og på et relativt højtliggende areal i byens østlige udkant opførtes kirken året efter med indvielse 14. februar 1886.[1] Området øst for kirken, langs vejen til Rørt, anlagdes som *kirkegård,* senere udvidet gentagne gange, og flankerende en forplads på vestsiden byggedes præstebolig og forsamlingshus.[2]

I sin plan er kirken en centralbygning, der forener korset og ottekanten. I det ydre fremhæves korsformen af gavlene, mens den traditionelle, kirkelige orientering angives ved apsis i øst og tårn i vest, hvor hovedindgangen er placeret. En 1976[3] nedrevet †tagrytter over korsskæringen markerede bygningens centralform, der indvendig er dominerende.

Kirken, hvis facader står i blank mur af røde sten, er bygget i nyromanske stilformer med hjørnelisener og buefriser. Tværaksen angives ved tredelte, rundbuede vinduer i nord- og sydgavlen, der indtil 1961 bar toptinder. Gavle på alle fire sider over de dobbelte glamhuller afslutter tårnet, der krones med et spir, hvis oprindelige beklædning af træspån 1950 dækkedes af zink. På apsis og skib har siden opførelsen ligget tagpap.

Indvendig er der trægulv, som omlagdes og repareredes efter svampeangreb 1896.[1] Væggene er hvidkalkede over malet brystningspanel, og det gråmalede træloft er ført op og sømmet på hanebåndene, således at tagkonstruktionen står delvis synlig.

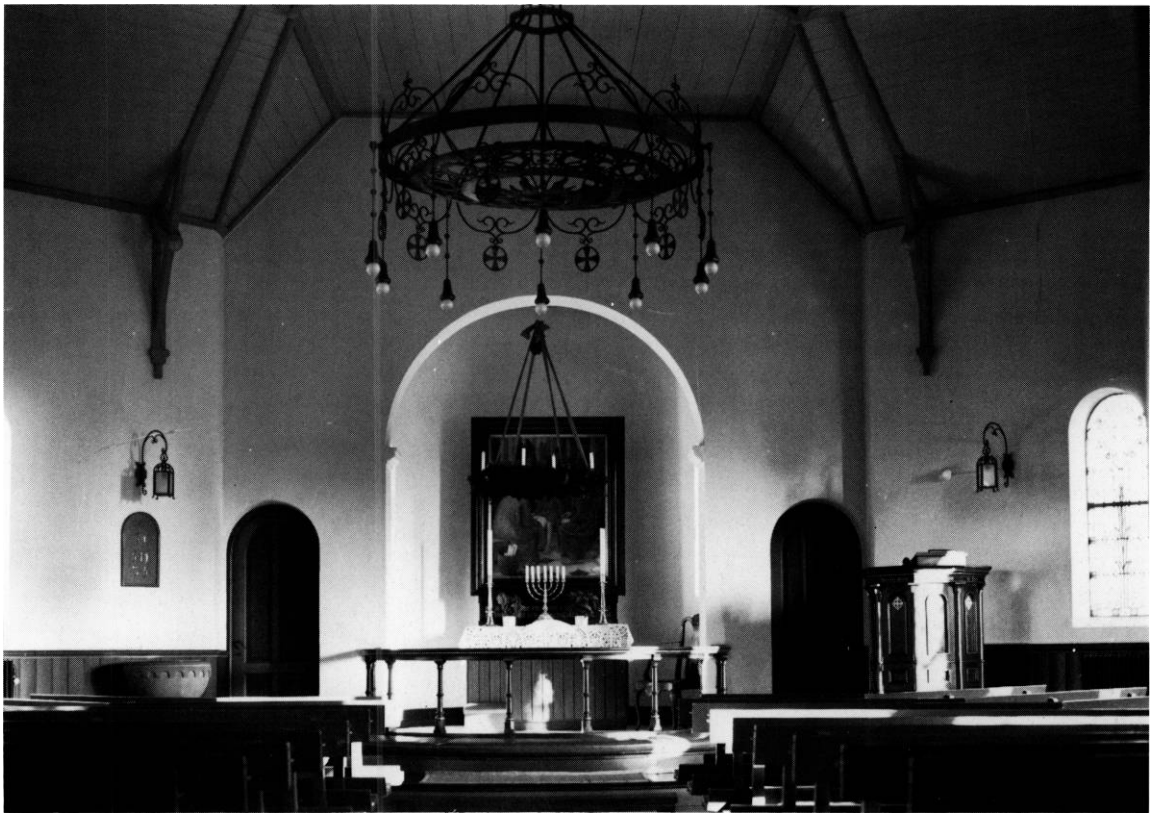

Fig. 2. Valgmenighedskirken i Odder. Indre, set mod øst. KdeFL fot. 1984. - *Interior looking east.*

(Arbejds)tegningerne til kirken er leveret af Christen Jensen (1852-1927), der sammen med menighedens første præst kom til Odder fra Ørum i Fjends herred. Løjtnant Jensen, som han gerne kaldtes, slog sig ned i byen som tømmermester og blev senere leder af brandkorpset. Et par år efter kirkebyggeriet stod han for opførelsen af højskolen (jfr. fig. 3[4]). Med fa og små ændringer er kirken en kopi af de valgmenighedskirker, som i de foregående år var opført rundt omkring i landet efter tegning af Andreas Bentsen, der 1882 med »Korskirken« i Vallekilde[5] (Odsherred) havde skabt modellen.

Glasmaleri af Johs. Malling 1916, inspireret af Grundtvigs vers: »Rosenkrans om kors at vinde«. †*Dekoration* på væggene, navnlig i apsis og på triumfmuren, af Johs. Malling 1909, fjernet ved indvendig istandsættelse 1974.

Inventaret er overvejende samtidig med bygningen. *Altertavlen* gengiver Jesus som tolvårig i templet, malet af Troels Trier og opstillet 1917.

Alterstager. 1) To lysestager, med graveret årstal 1647, er 1926 skænket til kirken.[6] De er 27,5 cm høje, har sekskantet fod med to afsæt hvorover et sekskantet led. Den sekskantede dråbeplade herover er på oversiden smykket med seks støbte englehoveder. Skaftet består af syv indknebne led, de to øverste størst, adskilt af urneformet midtled. På fodens øvre, hvælvede afsæt er graveret årstallet »16-47«, adskilt af et bomærke i form af et firtal med lille skråstreg over den nedre midtstamme. Herunder er sekundært skrevet med indprikkede ejerinitialer(?): »H P« (store skønskriftsbogstaver).

2) 1885, to slanke messingstager, 37 cm høje. 3) Syvarmet lysestage.

Orgel, bygget 1899 af Frederik Nielsen, Århus. Et manual med fem stemmer: Bordun 16 Fod, Violinprincipal 8 Fod, Tectus 8 Fod, Salicional 8 Fod, Octav 4 Fod; svelle. Facaden har attrappiber af sølvbronzeret træ. På pulpitur i kirkens vestende.[7]

Lysekrone, 1913, af bronzeret jern.

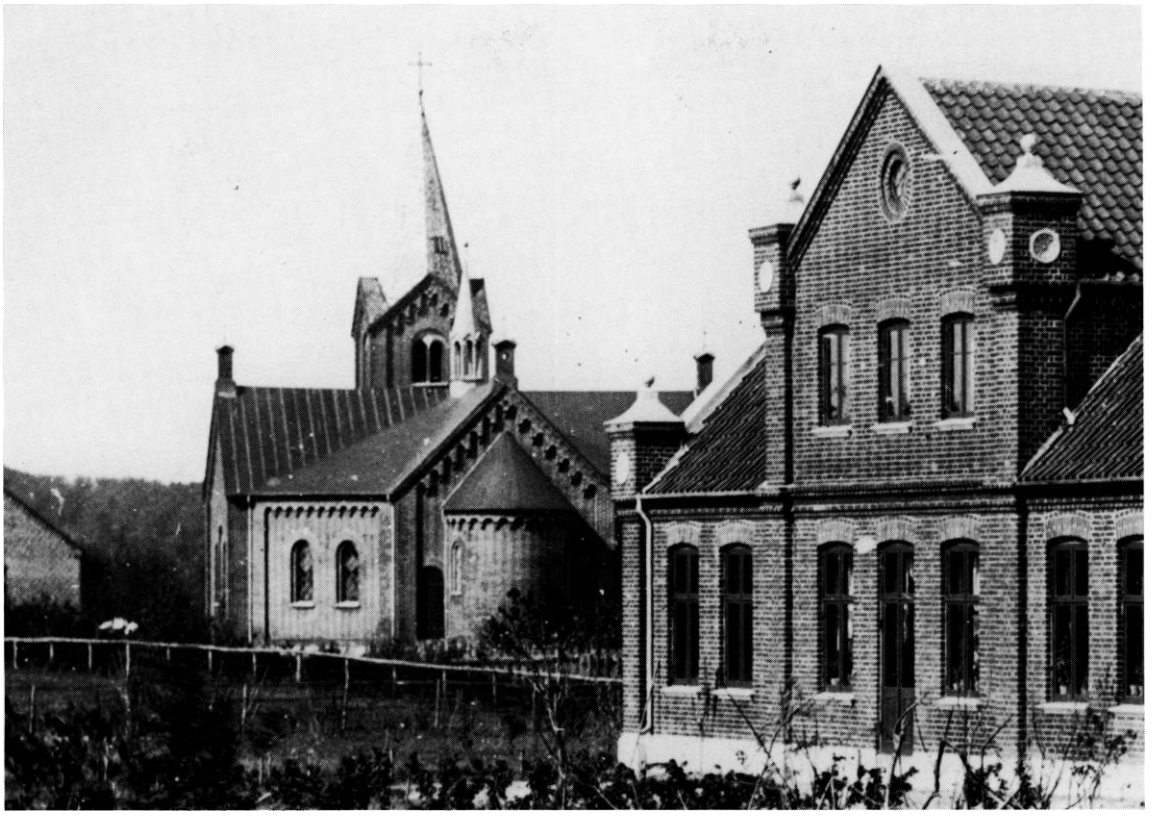

Fig. 3. Odder. (Hjørne af) præsteboligen samt valgmenighedskirken og højskolen, set fra øst. Laurine Andersen fot. omkring 1890. - *The church seen from east.*

KILDER OG HENVISNINGER

Redaktion 1985 ved Kjeld de Fine Licht. Alterstager ved Vibeke Michelsen, orgel ved Ole Olesen.

[1] LA Vib. Hads-Ning herreders provsti. Synsprotokol 1842ff. (C 31.1ff.).

[2] Forsamlings- eller øvelseshuset, der tidligere stod i byen, er opført efter tegning af Andreas Bentsen (A. B. 's optegnelser, kopi i Kunstakademiets bibliotek, s. 280); jfr. K.Jørgensen: Valgmenigheden i Odder. Højskolebladet XI, 1886, sp. 398-404; Th. Madsen (udg.): Skildringer af Hads Herreds Historie II, Odder 1936, s. 43-9.

[3] Denne og andre oplysninger fra menighedens protokoller samt en vurdering 1886 med materialebeskrivelse er venligst meddelt af valgmenighedspræst R. Bach, Odder.

[4] Fotografiet er 1984 skænket NM af fru Gudrun Hansen, Odder.

[3] Udkast 1880 og tegninger i Samlingen af arkitekturtegninger, Kunstakademiets bibliotek, inv. nr. 13999 a-g. Jfr. A.Højmark og U.Hansen: De grundtvigske Fri- og Valgmenigheder. Odense 1944, passim. Ifølge K.Jørgensen (note 2), sp. 401, er kirken i Odder væsentligt bygget i samme stil som de andre, »altsaa efter den svenske Arkitekt Langlets System«. Emil Langlet (1824-98) agiterede for centralkirken som den mest egnede for protestantisk gudstjeneste (f.eks. i Protestantiska kyrkobyggnader, Stockholm 1879), hvilket måtte gøre indtryk navnlig i valgmenighedskredse. Andreas Bentsen havde en del virksomhed i Skåne (Optegnelser (note 2) passim, jfr. J. Rasmussen Kirkebjerg i Højskolebladet 1927, sp. 1394-5), hvor Langlet 1878f. havde stået for opførelsen af Pauli og Caroli kirker i Malmø. (H. Schluter: Caroli nya kyrka, Elbogen X, 1980, 94-101). Om Langlet og hans europæiske baggrund, senest K. Malmstrøm: Den evangeliska monoliten. Västgöta-Dal årbog 1984, s. 92-113. Andreas Bentsens serie kan betegnes som Fri- og Valgmenighedsbevægelsens tilløb til en kirkelig typedannelse, hvor den gavlprydede oktogon blandt danske kirker har et vist slægtskab med kirken i Store Hedinge, som den stod efter N. S. Nebelongs ombygning 1853-54 (DK Præstø, s. 63).

[6] Af en islandsk dame.
[7] Ved orglets indvielse opførtes en kantate, skrevet til lejligheden af Arthur Allin, jfr. Ole Olesen: Århus Domkirkes orgler og organister. Århus 1984, s. 79. Yderligere oplysninger om orglet findes i Den danske Orgelregistrant.

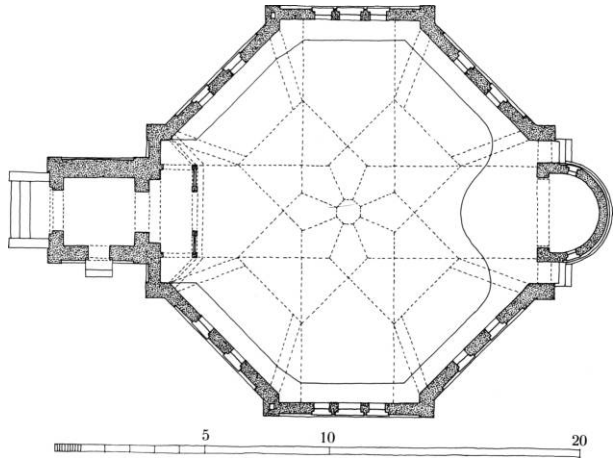

Fig. 4. Plan 1:300. Opmålt 1985 af Hans Stiesdal og KdeFL. - *Plan. The church was built in 1886.*